

کثرت گرایی، زمینه لازم برای نقش آفرینی موفق بخش خصوصی در نظام ترویج کشاورزی ایران

سید محمود حسینی^۱، عرفان علی میرزایی^{۲*}

^۱استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران، ^۲دانشجوی دکتری ترویج کشاورزی دانشگاه تهران
e.alimirzaei@gmail.com

در حالی که جریان‌های کنونی تغییر نظیر جهانی‌سازی، انفجار اطلاعات، رشد فناوری‌های ارتباطی، تغییر اقلیم و بسیاری از دیگر موارد زندگی روستایی را به شدت متأثر ساخته و چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را پیش‌روی کشاورزان قرار داده است، تجارب مختلف حکایت از آن دارند که سازمان‌های ترویج دولتی از انعطاف و مسئولیت‌پذیری کافی برای تدارک انواع خدمات مورد نیاز ارباب رجوع خویش برخوردار نیستند و در اغلب موارد توجیه هزینه-فایده نیز ندارند. لذا در طول دهه‌های اخیر، تعدیلات ساختاری و نهادی در نظام‌های ترویج کشاورزی بسیاری از کشورها با محوریت خصوصی‌سازی رواج داشته است. در ایران نیز در خلال دهه گذشته، تلاش‌هایی با مداخله‌گری پررنگ دولت در جهت خصوصی کردن خدمات ترویج کشاورزی صورت گرفته که در حال حاضر نیز کم و بیش ادامه دارد. در عین حال همچنان که به موازات افزایش سطح پیچیدگی و حساسیت اطلاعات فنی و مشاوره‌ای کشاورزی مشوق‌های ارزشمند فراوانی برای کنشگران بخش خصوصی در جهت تدارک خدمات تقاضا-محور به وجود آمده است، به نظر می‌رسد که انگیزه واگذاری شتابزده خدمات ترویج کشاورزی در ایران بیش و پیش از هر چیز مبتنی بر اجرای سوگیرانه سیاست‌های کلان اقتصادی از جمله تلاش برای کاهش تصدی‌گری‌های دولت بوده است. چنان که پس از گذشت حدود یک دهه از آغاز این نهضت، مناسبت، کارایی و به ویژه پایداری خدمات واگذار شده با ابهامات عدیده‌ای همراه است و بسیاری از طرفداران اولیه این حرکت، به منتقدان جدی آن تبدیل شده‌اند. سوال اساسی که در اینجا مطرح می‌گردد آن است که بالاخره در جریان تعدیلات ساختاری نظام ترویج کشاورزی کشور، نقش و جایگاه بخش خصوصی چه باید باشد؟ آن چه بدیهی به نظر می‌رسد آن که تغییرات نهادی در نظام ترویج نباید به انتخاب ساده میان یکی از دو گزیدار خدمات دولتی و یا ترویج خصوصی محدود گردد. بلکه لازم است با تقویت مشارکت کنشگران مختلف، چنین اصلاحاتی به سمت توسعه یک نظام خدماتی کثرت‌گرا هدایت گردد. در همین رابطه پژوهش حاضر با هدف شناخت ظرفیت‌های یک نظام ترویج کشاورزی کثرت‌گرا با توجه به شرایط ایران و تبیین نظری جایگاه بخش خصوصی در چتر حمایتی آن پایه‌ریزی شده است. گردآوری اطلاعات در این نوشتار مروری به شیوه مطالعه اسنادی صورت گرفته و نتایج بر پایه استدلال منطقی حاصل شده‌اند. یافته‌ها

نشان می‌دهند که با توجه به شرایط فعلی کشور از جمله نیازهای متنوع گروه‌های هدف، وجود تشکل‌های متعدد کشاورزان، وفور نیروهای جوان تحصیل کرده و سیاست‌های کلان دولت در راستای تمرکززدایی فعالیت‌های اقتصادی، توسعه یک نظام ترویج کشاورزی کثرت‌گرا برای کمک به پیشبرد جریان توسعه کشاورزی ضرورتی انکارناپذیر به شمار رفته و توسعه پایدار خدمات ترویج خصوصی تنها در صورت وجود چنین بستر نهادی امکان‌پذیر خواهد شد. دیگر آن که نهادینه‌سازی مشارکت بخش خصوصی در چنین نظامی، از خصوصی‌سازی یکباره خدمات ترویج کشاورزی بسیار کارآمدتر خواهد بود. چرا که این حرکت ضمن کمک به شکوفایی ظرفیت‌های متنوع موجود و جلوگیری از هدر رفت منابع، توسعه نوآوری‌های تکنولوژیکی را در رویکردی هم‌افزایانه سرعت خواهد بخشید و دغدغه‌ها و ابهامات مرتبط با مقیاس فعالیت‌ها و پاسداری از منافع گروه‌های آسیب‌پذیر در بهره‌مندی پایدار از خدمات نظام ترویج کشاورزی را از میان خواهد برد.

واژه‌های کلیدی: توسعه کشاورزی، نظام ترویج کشاورزی، کثرت‌گرایی، بخش خصوصی.